
Aard familierelaties tijdens jeugd beïnvloedt krijgen van kinderen

ARIEKE RIJKEN

Uit veel studies is gebleken dat het ouderlijk gezin invloed heeft op het krijgen van kinderen. Mensen die opgroeien in een gezin met veel broers en zussen krijgen zelf meer kinderen dan mensen die opgroeien in een klein gezin. En mensen van wie de ouders relatief oud waren toen ze werden geboren krijgen zelf ook op latere leeftijd kinderen. Onderzoek op basis van gegevens van de Netherlands Kinship Panel Study (NKPS) laat evenwel zien dat ook de relaties binnen het gezin en in breder familieverband tijdens de jeugd invloed hebben op de leeftijd waarop mensen hun eerste kind krijgen en op het aantal kinderen dat ze krijgen.

Foto: Stockxchng/jayoffboy

nen kinderwensen en vruchtbaarheidsgedrag evenwel geworteld zijn in ervaringen met het gezins- en familieleven tijdens de jeugd. Positieve ervaringen zouden tot een 'taste for family' kunnen leiden. Om dit te onderzoeken maken we gebruik van de eerste ronde (2002-2003) van de NKPS en onderzoeken twee aspecten van vruchtbaarheid: de leeftijd bij de geboorte van het eerste kind en het totaal aantal kinderen dat iemand krijgt.

Conflicten tussen ouders en logeerpertijen bij familie

In de NKPS is onder andere aan de respondenten gevraagd hoe het er in hun ouderlijke familie aan toe ging toen de respondent ongeveer 15 jaar oud was. Niet alleen is gevraagd naar sociaal- en economische kenmerken (werkten vader en moeder, welk beroep beoefenden ze, tot welke kerk behoorden ze?), maar ook naar conflictgedrag tussen de ouders (hadden ze vaak felle discussies, maakte de één de ander vaak verwijten, negeerden ze elkaar wel eens, hoe vaak liepen ruzies uit de hand?). Daarnaast is gevraagd hoe regelmatig mensen tijdens hun jeugd uit logeren gingen bij familieleden (opa's, oma's, tantes, ooms, neeffes en nichtjes) en hoe vaak familieleden kwamen logeren.

Waarschijnlijk leidt conflictgedrag tussen de ouders, en ook het meemaken van een ouderlijke

Het opgroeien in een klein dan wel groot gezin, of met jonge dan wel oude ouders leidt tot voorkeur voor eenzelfde soort gezin. Ook zijn er studies die aantonen dat de sociaal-culturele en sociaal-economische kenmerken van de ouderlijke familie invloed hebben op het demografisch gedrag van de kinderen. Daarnaast kun-

echtscheiding als kind, tot negatieve ervaringen met het familieleven. Veel contact met de familie resulteert wellicht in positieve familie-ervaringen. Wij veronderstellen dat mensen die tijdens hun jeugd positieve ervaringen met het familieleven hebben opgedaan meer 'taste for family' hebben, en dus zelf ook geneigd zijn om eerder een (groter) gezin te stichten dan mensen met negatieve familie-ervaringen. Daarom verwachten we dat conflictgedrag en echtscheiding van ouders ertoe leiden dat hun kinderen zelf op latere leeftijd kinderen krijgen, en ook minder kinderen krijgen dan kinderen van ouders die een goede relatie met elkaar hadden. Ook verwachten we dat veel contact in de bredere familiekring ertoe leidt dat mensen op jongere leeftijd hun eerste kind krijgen en dat ze meer kinderen krijgen (zie kader voor informatie over de steekproef).

Jonge ouders zijn ook jonge grootouders

In overeenstemming met bevindingen van eerdere studies naar de intergenerationele overdracht van timing van geboorten laten de resultaten van dit onderzoek zien dat hoe jonger de ouders waren bij de geboorte van hun eerste kind, hoe jonger hun kinderen zijn bij de geboorte van hun eerste kind. In tegenstelling tot veel eerdere studies, werd niet alleen het effect van de leeftijd van de moeder bij de geboorte van het eerste kind onderzocht, maar ook het effect van de leeftijd van de vader. De resultaten laten zien dat de leeftijd van dochters bij het krijgen van hun eerste kind door beide ouders wordt beïnvloed, terwijl de leeftijd van zonen bij het krijgen van hun eerste kind alleen wordt beïnvloed door hun vader. Verder bevestigen de analyses dat hoe meer broers en zussen iemand heeft, des te meer kinderen hij of zij krijgt.

Opleidingsniveau moeder direct van invloed op vruchtbaarheid kinderen

Een aantal sociale kenmerken van de ouderlijke familie beïnvloedt zowel de leeftijd bij de geboorte van het eerste kind als het totaal aantal kinderen dat iemand krijgt. Hoe hoger het opleidingsniveau van de ouders en hoe hoger de beroepsstatus van de vader, hoe meer hun kinderen de geboorte van het eerste kind uitstellen. Het opleidingsniveau van de moeder heeft daarnaast een negatieve invloed op het aantal kinderen: hoe hoger haar opleiding, hoe minder kinderen haar kinderen krijgen. Als ook het opleidingsniveau van het (volwassen) kind in de analyses wordt opgenomen, blijven de effecten van het opleidingsniveau van de moeder op beide onderzochte aspecten van de vruchtbaarheid van het kind bestaan. Deze effecten zijn dus grotendeels onafhankelijk van het opleidingsniveau van het kind; ze worden slechts voor een klein deel veroorzaakt doordat dochters van hoogopgeleide moeders zelf ook hoogopgeleid zijn. De effecten van het opleidingsniveau en de beroepsstatus van de vader worden wel compleet verklaard door het opleidingsniveau van het kind. Of moeder werkte heeft geen invloed op het vruchtbaarheidsgedrag van haar kinderen. Tot slot krijgen kinderen van religieuze ouders meer kinderen dan kinderen van niet reli-

Foto: Stockxchng/hortongrou

gieuze ouders, maar ook dit effect wordt verklaard door de religiositeit van de kinderen zelf.

Positieve familie-ervaringen stimuleren het krijgen van kinderen

De belangrijkste bevinding van dit onderzoek is dat naast de besproken demografische en sociaal-economische kenmerken ook de aard van familierelaties tijdens de jeugd een rol speelt bij het krijgen van kinderen. Conflictgedrag tussen ouders leidt bij hun kinderen tot uitstel van de eerste geboorte en een lager kindertal. Zo krijgen mensen van wie de ouders vaak conflicten hadden 14 procent minder kinderen dan mensen wier ouders nooit conflictgedrag vertoonden. Jeugdervaringen in het bredere familienetwerk blijken ook van belang voor het krijgen van kinderen, maar alleen voor de timing en niet voor het aantal; kinderen uit families waar veel bij elkaar werd gelogerd krijgen hun eerste kind op jongere leeftijd. Verder blijkt dat een echtscheiding terwijl de respondent nog thuis woont geen invloed heeft op het krijgen van kinderen. Dat de mate van conflict tussen de ouders meer invloed heeft op uitkomsten van hun kinderen dan de echtscheiding zelf blijkt ook uit andere onderzoeken, zoals dat van Fischer (2004) naar de invloed van conflict tussen ouders en scheiding op probleemgedrag en schoolprestaties van kinderen.

Al met al ondersteunen deze bevindingen de hypothese dat positieve ervaringen met familieleven tijdens de jeugd het krijgen van kinderen stimuleert. Het onderzoek toont ook aan dat er geen verschillen zijn tussen mannen en vrouwen in hoe hun vruchtbaarheidsgedrag wordt beïnvloed door de aard van de relaties in de ouderlijke familie.

Dit artikel is, in samenwerking met prof. dr. A.C. Liefbroer, in uitgebreidere vorm verschenen in het tijdschrift *Population Studies*, volume 63 (2009), issue1, pp 71-85.

Dr. A.J. Rijken, NIDI. E-mail: rijken@nidi.nl

HET ONDERZOEK

Dit artikel is gebaseerd op een hoofdstuk van het proefschrift 'Happy families, high fertility? Childbearing choices in the context of family and partner relationships'. Arieke Rijken onderzocht of keuzes omtrent het krijgen van kinderen zijn ingebed in familie- en partnerrelaties. Daarmee vormt het een toevoeging op bestaand vruchtbaarheidsonderzoek dat vaak alleen is gericht op vrouwen en op de sociaal-economische context. Naast de beschreven invloed van de familie van herkomst, is de invloed van de kwaliteit van de partnerrelatie op het krijgen van kinderen onderzocht. Hiervoor is gebruik gemaakt van de eerste en tweede ronde van de NKPS, en van meerdere rondes van de PSIN (Panel Study of Social Integratie in the Netherlands). Diepte-interviews met paren bieden ten slotte meer inzicht in de interactie tussen partners tijdens het besluitvormingsproces over het krijgen van een eerste kind. Hierbij werd een vergelijking gemaakt tussen jonge ouders en paren die hun eerste kind relatief laat kregen.

Voor de analyses van de invloeden van de ouderlijke familie op leeftijd bij de geboorte van het eerste kind maakten we gebruik van een NKPS-steekproef van 6.630 respondenten in de leeftijd van 18 tot 79 jaar. Van deze respondenten heeft 66,4 procent ten minste één kind gekregen. Voor de analyses van het aantal kinderen beperkten we ons tot vrouwen ouder dan 40 en mannen ouder dan 45, omdat zij waarschijnlijk geen (extra) kinderen meer zullen krijgen. Deze selectie van de steekproef bestaat uit 3.736 respondenten.

Het proefschrift werd verdedigd aan de Universiteit Utrecht op 25 september 2009. De promotoren waren prof. dr. Trudie Knijn, prof. dr. Aart Liefbroer en prof. dr. Louk Hagendoorn.